

УДК 338.465.2

JEL Classification: O14, F15

Ольга Погайдак

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна

e-mail: Pog_Ola@bigmir.net

к.е.н., старший науковий співробітник, науково-дослідна частина

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ОБСЛУГОВУЮЧИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПЕРЕДЄВРОПЕЙСЬКОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА (ГУМАНІТАРНО-ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ)

Анотація. У статті розглянуто гуманітарно-екологічні аспекти організації природоохоронної діяльності в умовах передєвропейської адаптації обслуговуючих підприємств українського суспільства.

Встановлено, що у сфері обслуговування створюються передумови формування новітньої моделі розвитку, що обумовлено глобалізацією та інформатизацією суспільства, трансформацією його гуманітарної, соціально-економічної та екологічної спрямованості. Розкрито особливості цього процесу в умовах трансформаційної економіки держав посттоталітарного періоду. За існуючих умов господарювання та підприємництва, екологічні й економічні інтереси суспільства є нетотожними за змістом і методами їх досягнення. Причиною існування виявлених суперечностей є еволюція суспільства, яке створило небаченої складності систему, яка, з одного боку, взаємодіє із природою, ресурсами, а з іншого – її інтенсивно експлуатує та в окремих випадках руйнує. Запропоновано шляхи удосконалення організації природоохоронної роботи в умовах обслуговуючих підприємств.

Ключові слова: природоохоронна діяльність, обслуговуюче підприємство, трансформаційна економіка, підприємство, сфера послуг.

Ольга Погайдак

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ РАБОТЫ ОБСЛУЖИВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ПРЕДЕВРОПЕЙСКОЙ АДАПТАЦИИ УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА (ГУМАНИТАРНО-ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ)

Аннотация. В статье рассмотрены гуманитарно-экологические аспекты организации природоохранной деятельности в условиях передєвропейской адаптации обслуживающих предприятий украинского общества.

Установлено, что в сфере обслуживания создаются предпосылки формирования новой модели развития, что обусловлено глобализацией и информатизацией общества, трансформацией его гуманитарной, социально-экономической и экологической направленности. Раскрыты особенности этого процесса в условиях трансформационной экономики государств посттоталитарного периода. При существующих условиях хозяйствования и предпринимательства, экологические и экономические интересы общества являются несовместимыми по содержанию и методам их достижения. Причиной существования выявленных противоречий есть эволюция общества, которая создала невиданной сложности систему, которая, с одной стороны, взаимодействует с природой, ресурсами, а с другой – ее интенсивно эксплуатирует и в отдельных случаях разрушает. Предложены пути совершенствования организации природоохранной работы в условиях обслуживающих предприятий.

Ключевые слова: природоохранная деятельность, обслуживающее предприятие, трансформационная экономика, предприятие, сфера услуг.

Olga Pohaydak

Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
56 Ruska st., 46001 Ternopil, Ukraine

e-mail: Pog_Ola@bigmir.net

PhD, Senior academic researcher, research department

SOME PECULIARITIES OF SERVICE FACILITIES WORK ORGANIZATION UNDER PRE-EUROPEAN ADAPTATION CONDITIONS OF UKRAINIAN SOCIETY (HUMANITARIAN AND ECOLOGICAL ASPECTS)

Abstract. *The article deals with some humanitarian and ecological aspects of the Ukrainian service outlets environmental activities under pre-European adaptation conditions.*

It has been found that in the service sector some conditions for a new development model formation due to the globalization and informatization of society, the transformation of its humanitarian, socio-economic and environmental focus are being arranged. The features of this process of posttotalitarian states under transformation economy conditions are considered. Under current economic and entrepreneurship conditions, environmental and economic interests of society do not coincide as for their content and methods of achieving them. The reason of the found discrepancies is the society evolution having created an unprecedentedly complex system, which, on the one hand, interacts with nature, resources, and on the other – intensively exploits and, in some cases, destroys them. The ways of environmental activities improvement in service industries are suggested.

Keywords: *environmental activities, service industries, transformation economy, enterprise, service.*

Актуальність проблематики. Світова спільнота у сфері обслуговування за умов активізації науково-технічного прогресу намагається створити новітню модель розвитку, що обумовлено глобалізацією та інформатизацією суспільства, трансформацією його гуманітарної, соціально-економічної та екологічної спрямованості. Як відомо, зростання рівня споживання благ в т.ч. послуг в українському суспільстві зумовлюють нові визначальні Європейські домінанти розвитку, а також протиріччя у збалансуванні виробничих і соціально-економічних інтересів у процесі організації природоохоронної діяльності безпосередньо в обслуговуючих підприємствах.

Як відомо, причиною існування таких суперечностей є сама еволюція суспільства, яке сформувало систему, яка, з одного боку, взаємодіє із природою, ресурсами, а з іншого її інтенсивно експлуатує. А.В. Бохан у своїй науковій праці [2] підкреслює: «Саме еволюція пов'язана з процесами формування все більш складних систем, кожний вид з яких відрізняється від попереднього більшою диференціацією та спеціалізацією, рівнем споживання та концентрації значно більшої кількості природної енергії».

Тому економічні відносини в суспільстві не могли розвиватися по-іншому, як використовуючи природні ресурси і вносячи різноманітні елементи дисгармонії в механізми суспільної саморегуляції. Викликані таким чином порушення механізмів саморегуляції природного середовища є наслідком самої специфіки господарської діяльності. Загальновідомо, що людина здатна пізнати та знайти засоби перетворення будь-яких предметів природи заради свого блага, нехай навіть тимчасового. Але вона не може відразу пізнати і перетворити всю природу, в достатній мірі оцінити глобальні деструктивні наслідки антропогенної діяльності. Власне ці та інші обставини обумовлюють актуальність і своєчасність даної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику організації природоохоронної діяльності в умовах обслуговуючих підприємства розкрито в працях Б.М. Андрушків, А.В. Бохан, Н.Б. Кирич, В.І. Куценко, А.А. Садекова, О.А. Васюти, Л.Г. Мельника, Т.Ю. Туниця, В.А. Хвесика, Р.П. Шерстка, ін. [1-11]. Тим часом, використання інноваційних підходів до організації природоохоронної роботи в умовах обслуговуючих підприємств у Європейських контекстах залишається до даного часу за полем зору науковців.

Мета і завдання статті. Трансформуючи природні ресурси в необхідні споживчі блага в процесі виробництва та економіки, суспільство прирікає себе та протистояння природі. Його залежність від довкілля в сфері послуг набуває нових форм, а суперечливий характер взаємовідносин з природою стає дедалі помітнішим. Чим глибше суспільство трансформує природу в процесі економічної діяльності, тим вищого рівня розвитку сягають його продуктивні сили і, водночас, складнішими та суперечливими стають взаємовідносини з навколишнім середовищем. З іншого боку, природа протистоїть суспільству як своєрідна система зі своїми законами, екологічними взаємозв'язками та взаємозалежностями, здатністю до самовідновлення та саморозвитку створює привабливі форми для висхідного розвитку сфери обслуговування. Тим часом економічна діяльність переважно здійснюється всупереч функціонування екологічних відносин, оскільки її завдання мають цільовий та односторонній характер, що призводить до деструктивних змін у довкіллі. Метою даної статті є розкриття в контексті економічної семіотики особливостей організації природоохоронної діяльності в умовах обслуговуючих підприємств з перспективою формування на інноваційних засадах науково обґрунтованої організації природоохоронної роботи на обслуговуючих підприємствах і використання цього чинника для розвитку системи.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, природа за всіх часів розвивалась за дуалістичним принципом єдності внутрішніх суперечностей, але у формах, специфічних і притаманних для кожного способу виробництва. Очевидно через те, взаємодія елементів системи «суспільство – природа» підпорядкована як загальним для всієї системи, так і специфічним, притаманним кожній підсистемі законами. Природні закони мають більш універсальний характер, значна частина з них діє в суспільстві, впливає на його стан і розвиток, на ступінь і наслідки взаємодії з природою і отримання від неї «віддачі». Тому життєздатною може бути лише та суспільно-економічна система, закони якої не вступають в антагоністичні суперечності із законами природи [2].

За існуючих умов господарювання та підприємництва, екологічні й економічні інтереси суспільства є нетотожними за змістом і методами їх досягнення. Вони містять єдність і протилежність, цілу низку протиріч між екологічною збалансованістю світу і зростаючими потребами людства в використанні природних і енергетичних ресурсів. І це є зрозумілим, оскільки використання природних ресурсів, обмін енергетично-речовинними

потоками завжди підпорядковуються економічним інтересам суспільства – зумовлюючи виснаження природних можливостей збалансованого відновлення потенціалу життєзабезпечення.

Традиційний економічний спосіб взаємодії суспільства, сфери послуг і природи зумовлює необхідність трансформації ринкових відносин. Звертаючи на це увагу А.Д. Урсул відзначав: «І в такій перспективі немає нічого несподіваного, оскільки ринкові відносини виникли на стадії розпаду первинно-общинного ладу, коли відбувався перехід до виробничої економіки. Вони виникли як засіб економічного виживання й розвитку людства і так само можуть зникнути, якщо в екологічному аспекті виявляться гальмом в розвитку, фактором наближення екологічної катастрофи» [11, с. 23].

Незаперечним прикладом таких процесів впродовж історії людства стали прогресивні технологічні революції, які були реакцією на виникнення екологічних криз. Як відомо, вчений М.Ф. Реймерс, у межах ретроспективного аналізу виокремив п'ять екологічних криз і відповідних технологічних революцій, що їм відповідають [9].

Серед них: криза збіднення промислу та збиральництва → біотехнічна революція; перша антропогенна екологічна криза → сільськогосподарська революція; криза примітивного поливного землеробства → друга сільськогосподарська революція; друга антропогенна екологічна криза → промислова революція; сучасна глобальна екологічна криза продуцентів (відтворювальної здатності біосфери) і загроза нестачі мінеральних ресурсів → науково-технічна революція; глобальна термодинамічна (теплова) криза → енергетична революція; глобальна криза надійності екологічних систем → революція екологічного планування.

Кожна екологічна криза була реакцією на невідповідність продуктивних сил і виробничих відносин ресурсним та екологічним можливостям.

Загалом трансформація, наприклад, аграрного суспільства в індустріальне супроводжувалась переходом від використання природних ресурсів до використання мінеральних ресурсів за одночасного збільшення обсягів експлуатації останніх. Одночасно зростала ресурсомісткість не лише суспільного виробництва, а і сфери послуг та навантаження на природне середовище. Причини цього полягають у структурних зрушеннях постіндустріальної стадії розвитку економіки розвинутих країн, а також в загостренні екологічної кризи, яка є граничним ступенем антагоністичного змісту суперечностей взаємовідносин суспільства і природи.

На думку вченого О.І. Рогача, екологічна криза характеризується невідповідністю розвитку продуктивних сил та інституційних відносин даного способу виробництва ресурсно-екологічним можливостям біосфери. Тому у відповідності до семіотики процесу, неправомірно підходити до вирішення екологічних і економічних проблем відокремлено... Науково доведена тісна взаємозумовленість досягнутого рівня раціоналізації природокористування, якості навколишнього середовища, стану природно-ресурсного та енергетичного потенціалу будь-якої країни, з одного боку, і потенціалом розвитку економіки, та сфери послуг з іншого [10].

Основними чинниками посилення екологічної кризи є: кількісне та якісне нарощування продуктивних сил суспільства; розвиток науково-технічного прогресу без урахування екологічних вимог; планування моделі ресурсномісткого, еколого-деструктивного економічного зростання з орієнтацією на збільшення обсягів споживання матеріальних благ; зростання чисельності народонаселення; стихійна антиекологічна урбанізація; мілітаризація національних економік, нарощування потужностей сфери послуг у зв'язку з розвитком інфраструктури.

За твердженням Бохан А.В., внутрішніми причинами розгортання суперечностей процесу екологізації обслуговуючих підприємництва можна вважати саме суперечності взаємовідносин суспільства з природою, які:

- 1) зумовлені розвитком продуктивних сил;
- 2) виникли внаслідок обмеженості організаційних та виробничих відносин;

- 3) викликані впливом наявних форм суспільної свідомості;
- 4) породжені невідповідністю законів розвитку суспільства законами функціонування біосфери.

Важливо відзначити, що фундаментальну основу загострення екологічної кризи спричиняють суперечності другої групи, де важливу роль відіграє антагонізм між загальноекономічним призначенням природи та загальнолюдськими потребами в її раціональному використанні, з одного боку, й обмеженими економічними функціями та неефективними формами організації відносин природокористування, з іншого. Зокрема А.І. Костін тлумачить «екологічну кризу» як конфлікт між природоперетворюючою діяльністю людського суспільства і процесами, які регулюють динамічну рівновагу в екосфері на різних рівнях її організації [7, с. 39].

Варто відзначити, що в наукових працях суперечності процесу екологізації підприємництва розглядають з огляду: еколого-економічних протиріч трансформаційної економіки; суперечностей у формуванні екологічної політики; суперечностей між економічним поступом і можливостями самовідновлення, відтворення й раціонального використання природних ресурсів у працях таких авторів як: А.А. Садеков, О.А. Васюта, Л.Г. Мельник, Т.Ю. Туниця та ін. [3-7]. За основу багатьох досліджень здебільшого взята не лише діалектика єдності природи і суспільства, але й показана складність аналізу підсистем, які функціонують за своїми законами. Вони висвітлюються з огляду відповідних економічних, природничих і соціальних наук, але часто з різних позицій, підходів, понять, оцінок, одиниць виміру тощо залишивши поза увагою такий чинник як сфера обслуговування. Розглядаючи природу організації взаємовідносин природи та сфери послуг ми вважаємо за доцільне враховувати прояв екологічних, ресурсних і економічних законів та закономірностей. Адже їх знання, узгодження і застосування у практиці функціонування сфери послуг сприятиме формуванню екологічного комфорту, економічного благополуччя та еколого-економічної безпеки в суспільстві.

На думку Бохана А.В. найбільш дотичними до практики екологізації підприємств сфери послуг є такі закони, як:

- «все пов'язано з усім» (будь-яка дія, процес, які відбуваються у певному місці і в певний час, змінюючи стан локальної системи, викликають в ній ланцюг реакцій як через внутрішні, так і зовнішні зв'язки);
- «закон константності або збереження» (ніщо не зникає, а лише змінює вигляд);
- «закон екологічної піраміди» (повне використання чи перетворення речовини, енергії та інформації в системі без втрат неможливе);
- «закони різноманіття й конкуренції» (основний фактор еволюції є боротьба за існування та природний відбір);
- «закон ефективності використання» (в конкуренції перемагає та система, яка найбільше накопичує та найефективніше використовує матерію, енергію та інформацію);
- «ніщо не минається даремно» (за все треба платити; прогресивний розвиток системи або її частин обов'язково буде оплачений деградацією або її інших частин, або її фрагментами навколишнього середовища);
- «природа знає краще» (керуюча система для успішного управління і трансформації інших систем, повинна перевершувати їх за інформаційним змістом);
- «розвиток природокористування» (виробничого і невиробничого) залежить не лише від способу опанування людьми природних ресурсів, але й від соціальної системи суспільства в цілому, яка детермінує всі сфери і сторони цього процесу;
- «закон детермінації багатства засобами праці в природних умовах підвищує його продуктивності» (заможне і цивілізоване те суспільство, яке спроможне виокремити з природного середовища найбільше різноманітних засобів праці);
- «закон оптимальної відповідності природного середовища характеру і темпам розвитку суспільства» (існує стійкий зв'язок між рухом природи Землі і людської природи) [8, с. 76].

Прикладом пояснення дії законів перетворення енергії природи може слугувати «закони термодинаміки». Трансформація енергії відбувається в одному напрямку: від зручної до незручної у використанні, від доступної до недоступної, від впорядкованої до невпорядкованої.

Наприклад, у процесі економічної діяльності з навколишнього середовища запозичується енергія, що зумовлює відповідну ентропію. В сфері підприємництва вона трансформується в обмежені за терміном товари та послуги, що мають відповідну ринкову вартість. У процесі цієї трансформації витрачається та губиться в докільці більше енергії, аніж було задіяно на її виробництво. Крім того, кінцевий товар чи послуга існують тимчасово, після споживання та використання вони зникають, розкладаються та повертають у навколишнє середовище у вигляді відпрацьованої енергії та відходів (наприклад, приблизно 93% придбаних людьми матеріалів взагалі ніколи не перетворюються на продукцію, що відповідає ринку; 80% товарів викидається за непотрібністю після одноразового використання, а значна частина іншої продукції не відпрацьовує увесь визначений термін; 99% вихідних матеріалів, що використовуються у виробництві товарів перетворюються на відходи через шість тижнів після продажу [7, с. 47]).

Таким чином, суперечності екологізації підприємств сфери послуг доцільно розглядати не лише як історичний, динамічний і складно-компонентний процес. І тому, вважаємо за доцільне підтримати класифікацію протиріччя процесу екологізації підприємств за ознаками:

1) взаємодії напрямків розвитку суспільства на: основні (еколого-економічні, еколого-політичні, еколого-енергетичні, еколого-культурні); взаємовпливу (економіко-політичні, економіко-енергетичні, економіко-культурні, політико-культурні, еколого-культурні); послідовності прояву (політико-економічні, енергетично-культурні) (рис. 1);

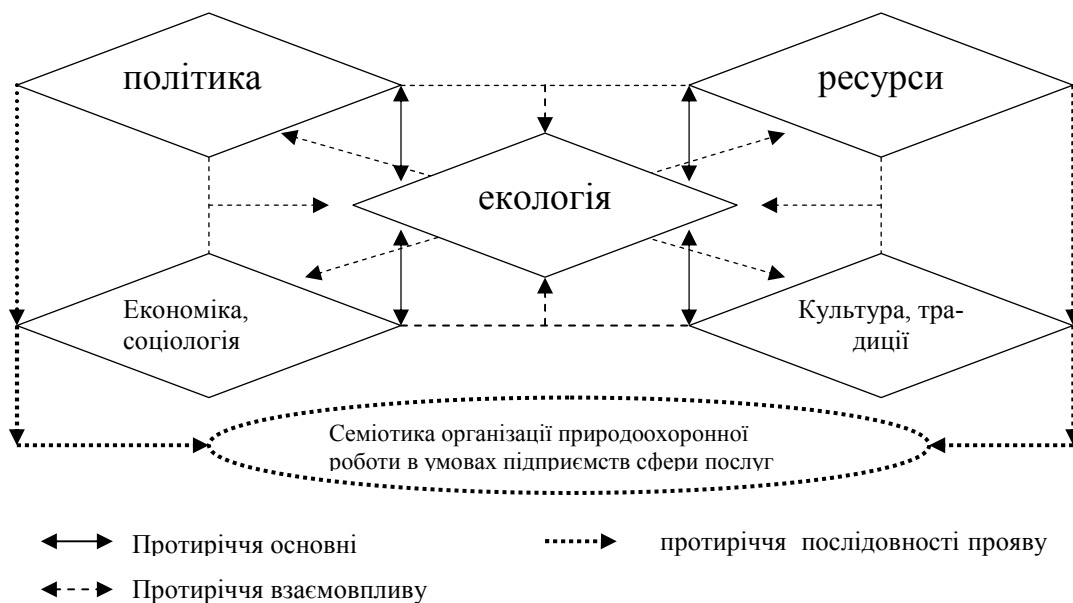

Рис. 1. Прояв і взаємовплив суспільнісних чинників процесу активізації діяльності обслуговуючих підприємства в умовах перед європейської адаптації українського суспільства на інноваційних засадах

Примітка: адаптовано за [1]

2) масштабом прояву суперечностей: локальний, регіональний, національний, міжнародний, глобальний;

3) рівнем прояву протиріч: мікрорівень, макрорівень, мегарівень;

4) рівнем синергетичних ефектів і проявів: екологічної інтеграції, екологічна інтервенції, екологічної експансії, екологічне екологічної транснаціоналізації, екологічної експропріації, екологічної експансії, екологічного сепаратизму, екологічного месіанства, екологічного неокolonіалізму, екологічного тероризму та ін. (про що було сказано вище);

5) рівнем екологічної справедливості в узгодженні інтересів добробуту: між сучасним і прийдешнім поколіннями; між підприємцями і екологами; індивідуальними інтересами й перевагами, що регулюються ринковими відносинами та ін.

Розв'язання таких суперечностей залежить від того, що буде пріоритетним для суспільства: інтереси й добробут окремих індивідів (підприємців).

Необхідність дотримання принципу справедливості та рівності поколінь задекларована у тезах сталого (збалансованого) розвитку Комісією ООН з довкілля та розвитку, що передбачає «задоволення потреб сьогодення без заповдіння шкоди ресурсним й екологічним можливостям прийдешніх поколінь задовольняти свої потреби». Лише діалектична єдність розвитку економіки з реалізацією основних принципів соціальної справедливості, збереження генофонду націй може забезпечити збалансований розвиток людства.

За даними ООН, за останнє десятиріччя економічно розвинуті країни вкрай нещадно й непропорційно використовували велику частку світових ресурсів: близько 70% світової енергії та металів, 60% харчових продуктів. Наприклад, в США споживається в 1,5-2 рази більше енергії ніж у Європі, у тисячі разів більше, ніж у країнах, що розвиваються. Економічно розвинуті країни, де мешкає менше 20% світового населення, здійснюють 80% емісії загальної кількості шкідливих газів до атмосфери, які здатні спричинити глобальні зміни клімату та руйнування озонового шару [2].

Вищезазначені чинники підтверджують взаємозв'язок між темпами економічного зростання та деградацією довкілля, а також негативні тенденції, які проявляються в майбутньому за існуючої стратегії розвитку людства.

Стає очевидним, що ініційована ООН мета Саміту тисячоліття (2000 р.) і проголошений намір до 2015 р. знизити бідність на 50% досягнуті не будуть. (Відповідно зростає актуалізація сфери обслуговування – авт.). Розвинуті країни фактично відмовляються надавати бідним країнам економічну допомогу на рівні 0,7% їх річного ВВП, що могло б становити понад 125 млрд. дол. щорічно. Зокрема, уряд США скоротив на 60 млрд. дол. іноземну допомогу бідним країнам і у 2006 р. на цілі подолання глобальної бідності виділили лише 0,17% ВВП, що є найнижчим рівнем серед усіх країн-донорів [9, с. 10].

Звідси постає необхідність всебічного аналізу виникнення причин протиріч між проблемами екології та сфери обслуговування, життєвого рівня, та оцінки тенденцій екологічної політики, а також справедливого розподілу не лише матеріальних благ і ресурсів, а і підвищення якості обслуговування за рахунок екологічного чинника.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином суб'єкти організації роботи обслуговуючих підприємств умовах перед європейської адаптації українського суспільства на інноваційних засадах (у гуманітарно-екологічних контекстах) мають забезпечити відповідальність за наслідки економічних трансформацій, що передбачає не лише вибір і оцінку критеріїв власної успішності, прибутковості, але й пошук інших форм їх створення, реалізації та споживання. Це означає, що продукуючи технології з меншими енергетичними й екологічними витратами, підприємці сфери послуг можуть бути провідниками досконалішого соціального-економічного життя, яке будучи самозабезпечуючим, має розвиватися без шкоди для прийдешніх поколінь.

Представники технооптимістичної течії (У. Росту, З. Бжезинський, Дж. Гелбрейт, Р. Арон, Б.Фулер, Г. Кан, А. Вінер, Р. Фолк, Дж. Саймон та ін.) [6], розглядаючи взаємовідносини суспільства і природи обґрунтували необхідність якісних змін продуктивних сил людства і вдосконалення еколого-економічних відносин. Представники технооптимізму, пропонуючи моделі постіндустріального, технотронного, інформаційного суспільства, вважають, що в їх основі й надалі залишаться основні цінності західного

суспільства – приватна власність, підприємництво, індивідуалізація, конкуренція. Вони вважають, що поєднання НТП та ринкової економіки, за певної кореляції системи цінностей і соціальних пріоритетів, є важливою передумовою виходу з глобальної екологічної кризи. За цього особливого значення надавалось саме механізмам ринкової інфраструктурної саморегуляції, які є своєрідним соціальним провідником механізмів саморегуляції біосфери та сфери послуг.

Дослідження сутності трансформацій економіки в сфері послуг з урахуванням досягнень НТП завжди викликали зацікавленість і спонукали появу відповідних наукових вчень і теорій. Зокрема, французька філософія розробила теорію прогресу, англійська – вчення про еволюцію, німецька – теорію розвитку, українська – концепцію поступу. Прообразом вчення про прогрес постає «об'єктивне» нагромадження різноманітних благ і багатств, що описується законами математичної прогресії і статистики. Поступ є ніщо інше, як рух, людства у певному напрямку до певної мети яка полягає у підвищенні життєвого рівня відповідно і якості обслуговування.

Нині кожна держава має свої особливості трансформації економіки і функціонує за стандартами, які поступово змінюються нововведеннями, які спричиняють до нового соціально-економічного та екологічного поступу.

На початку ХХІ ст. світова економіка активно формує нову парадигму НТП, складовими якої виступають зростаючий взаємозв'язок між ринками капіталу і новими технологіями, посилення екологічної орієнтації нових технологій, глобальний характер створення та використання знань, технологій, продуктів, послуг. Це пояснюється розвитком НТП у відповідності до трьох «типів логіки» [5, с. 162]:

- 1) логіки інформаційної (семіотики: збір, передача, обробка та маніпуляція різноманітною інформацією – від біржових курсів до генетичних кодів);
- 2) логіки міметизму (від грец. *mimos* – наслідування), тобто імітація живого (від штучного інтелекту до рекомбінації молекул ДНК);
- 3) логіки руйнування – відновлення (від розробки композиційних матеріалів до генетичних маніпуляцій).

Через те, НТП досить часто розглядається науковцями водночас як унікальне і парадоксальне явище, що виступає і генератором (від латин. *generator* – родоначальник), і каталізатором (від грец. *catalis* – руйнування) екологічних проблем. Саме тому вплив НТП на взаємовідносини суспільства та природи оцінюється далеко не однозначно (Ф. Ніцше, О. Шпенглер, Б. Рассел, О. Хакслі, Дж. Оруелл та ін.).

Тим часом не варто забувати, що НТП призвів до різкого загострення глобальної екологічної кризи, порушення балансу між природою і людством, соціально-економічної дестабілізації, техногенних явищ і катастроф [1].

Створена суспільством техносфера формує свої власні закони розвитку, дія яких інколи призводить до несподіваних результатів, катастрофічних наслідків і може, навіть, загрожувати виживанню людства. Тобто, вступає в дію важливий принцип природи – емерджентність (англ. *emergence* – раптове виникнення, поява нового). Тобто наявність у системного цілого особливих властивостей, які не є притаманними її підсистемам. Відбувається особлива форма інтеграції системи, що підпорядковується іншим законам формотворення, функціонування та еволюції. Сфера обслуговування в силу згаданих причин переноситься на другий план і стає предметом бізнесу.

Виходячи з цього, необхідно активізувати моніторингові дослідження як в межах окремих регіонів, так і в міжнародному просторі з метою формування відповідного європейського рівня життєзабезпечення в чому не другорядну роль виконує сфера послуг.

Крім того НТП, набуваючи поступально-динамічного розвитку значно змінив соціально-економічні передумови екологізації підприємств сфери обслуговування, а саме спричинив: інформатизацію економіки та екології; збільшення варіантності вибору в сферах виробництва, обслуговування і споживання; створення передумов проведення відповідних змін.

Оскільки, НТП є історично закономірним і взаємозумовленим явищем, але, водночас, суперечливим процесом розвитку, тому поступальні процеси і тенденції спричиняють семіотику нових напрямків розвитку підприємств, особливо у сфері обслуговування, як свідомо регульованого та контрольованого процесу його екологізації.

В умовах обслуговуючих підприємств на інноваційних засадах організації природоохоронної роботи доцільно враховувати такі сторони як: наукову – систематичне прогнозування та комплексне використання нових фундаментальних відкриттів в гуманітарній сфері у природознавстві та суспільних науках; технічну – застосування принципово нових джерел енергії, нових матеріалів, комплексно-автоматизованих систем виробництва, особливо ресурсощадних, а також новітніх систем отримання, передачі та обробки інформації; соціальну – підвищення рівня екологічної освіченості і культури, екологізація свідомості підприємця в процесі пізнання закономірностей розвитку і нового технологічного оволодіння навколишнім природним середовищем з користю для розвитку сфери послуг та підвищення життєвого рівня населення.

Використана література:

1. Андрушків Б.М. Екологічне благополуччя та благоустрій населених пунктів – запорука здоров'я людини / Б.М. Андрушків, Н.Б. Кирич. – Тернопіль: Лілея, 1996. – 187 с.
2. Бохан А.В. Екологізація підприємництва в умовах трансформації економіки: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.01 / А.В. Бохан ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2009. — 21 с.
3. Васюта О. А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального виміру: монографія / Васюта О. А. – Тернопіль: Гал-Друк, 2001. – 600 с.
4. Данилишин Б. Природно-екологічний потенціал в стратегії сталого розвитку України / Богдан Данилишин // Наука та наукознавство. – 2006. – № 3. – С. 94–100.
5. Добровольський В.В. Екологічні знання: навч. посіб. / В. В. Добровольський. – К.: ВД “Професіонал”, 2005. – 304 с.
6. Інноваційні шляхи активізації природоохоронного провайдингу в умовах підприємства (Європейські аспекти) / За ред. Б.М. Андрушківа. – Тернопіль: ТзОВ Терно-граф». 2011. – 576 с.
7. Костин А. И. Экополитика и глобалистика: учеб. пособ. для студ. вузов / А. И. Костин. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 418 с.
8. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підручник / За заг. ред. Л. Г. Мельника, М. К. Шапочки. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005. – 759 с.
9. Реймерс Н.Ф. Экология: теории, законы, правила, принципы и гипотезы / Н. Ф. Реймерс. – М.: Россия Молодая, 1994. – 366 с.
10. Туниця Т.Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст / Т. Ю. Туниця. – К.: Знання, 2006. – 300 с.
11. Урсул А. На пути к экобезопасному устойчивому развитию цивилизации / А. Урсул // Общественные науки и современность. – 1994. – № 4.

REFERENCES

1. Andrushkiv B.M., Kyrych N.B. Environmental well-being and improvement of human settlements - the key to health [Ekolohichne blahopoluchchya ta blahoustriy naselenykh punktiv – zaporuka zdorov'ya lyudyny]. Ternopil': Lileya, 1996, 187 p.
2. Bokhan A.V. Greening business in transforming the economy: Author. di ... candidate. Econ. sciences: 08.00.01 [Ekolohizatsiya pidpryyemnytstva v umovakh transformatsiyi ekonomiky: avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.00.01]. Kyiv, 2009, p. 21.
3. Vasyuta O. A. Issues Environmental Strategy of Ukraine in the context of global dimension: monograph [Problemy ekolohichnoyi stratehiiy Ukrayiny v konteksti hlobal'noho vymiru: monohrafiya]. Ternopil': Hal-Druk, 2001, 600 p.
4. Danylyshyn B. Natural and ecological potential in the sustainable development of Ukraine [Pryrodno-ekolohichnyy potentsial v stratehiiy staloho rozvytku Ukrayiny]. Nauka ta naukoznavstvo – Science, 2006, No. 3, pp. 94–100.
5. Dobrovols'kyi V.V. Environmental knowledge: studies. guidances [Ekolohichni znannya: navch. posib.]. Kyiv, Profesional, 2005, p. 304.
6. Andrushkiv B.M. Innovative ways to accelerate environmental provayding in terms of the company (European aspects) [Innovatsiyni shlyakhy aktyvizatsiyi pryrodookhoronnoho provaydynhu v umovakh pidpryyemstva (Yevropeys'ki aspekty)]. Ternopil': Terno-graf, 2011, p. 576.
7. Kostin A. I. Ekopolitik and Global Studies [Ekopolitika i globalistika: ucheb. posob. dlya stud. vuzov]. Moscow, Aspekt Press, 2005, p. 418.

8. Mel'nyk L. H., Shapochka M. K. Principles of Ecology. Environmental economics and environmental management: a textbook [*Osnovy ekolohiyi. Ekolohichna ekonomika ta upravlinnya pryrodokorystuvanniam: pidruchnyk*]. Sumy: Universytets'ka knyha, 2005, p. 759.
9. Reymers N.F. Ecology: theories, laws, rules, principles and hypotheses [*Ekologiya: teorii, zakony, pravila, printsipy i gipotezy*]. Moscow, Rossiya Molodaya, 1994, p. 366.
10. Tunytsya T.Yu. Sustainable environmental management: a national and international context [*Zbalansovane pryrodokorystuvannya: natsional'nyy i mizhnarodnyy kontekst*]. Kyiv, Znannya, 2006, p. 300.
11. Ursul A. Towards environmentally sound sustainable development of civilization [Na puti k ekobezopasnomu ustoychivomu razvitiyu tsivilizatsii]. *Obshchestvennye nauki i sovremennost' – Social Sciences and Modernity*, 1994, No. 4.

Рецензія: д.е.н., проф. Гуцал І.С.

Reviewed: Dr., Prof. Hutsal I. S.

Received: April, 2014

1st Revision: April, 2014

Accepted: May, 2014

